

L'AVALUACIÓ D'EDUCACIÓ FÍSICA EN L'ENSENYAMENT SECUNDARI DES DE LA PERSPECTIVA DE LA REFORMA

Miquel Martínez

Subdirecció General de Formació Permanent, Departament d'Ensenyament.

L'avaluació en Educació Física és un tema problemàtic que ha despertat la inquietud de molts docents. En aquest treball es parteix de la definició general d'avaluació i dels tipus d'avaluació per arribar a analitzar la situació concreta en l'àrea d'Educació Física a l'ensenyament secundari. S'arriba a la conclusió que, de la mateixa manera que en els darrers anys s'ha evolucionat pel que fa als objectius i continguts d'Educació Física, és necessària una evolució en el procés d'avaluació.

A continuació s'esmenten els mitjans de què es disposa per avaluar els diferents objectius que es poden proposar en l'àrea d'Educació Física, tant els relacionats amb els fets, conceptes i sistemes conceptuals, com els relacionats amb els procediments, com els que tenen a veure amb les actituds, els valors i les normes.

Seguidament se suggereix la valoració dels procediments també des del punt de vista quantitatiu, i finalment es proposa una manera ponderada d'arribar a la qualificació.

Introducció

Des de fa molts anys, l'avaluació en Educació Física és un tema problemàtic que ha despertat la inquietud de molts docents (Martínez, 1982). Són moltes les formes i els mitjans per avaluar els alumnes dintre de l'àrea d'Educació Física (Blázquez, 1990;

Clarke, 1967; Litwin-Fernández, 1974), però no hi ha consens sobre la manera idònia d'avaluar (Albadalejo, 1987).

Tots coneixem la disparitat de criteris que s'estan utilitzant per avaluar l'Educació Física als centres de secundària: hi ha professors que qualifiquen els alumnes en funció de l'assistència i participació a les classes; d'altres passen unes proves físiques al principi i al final de cada curs i qualifiquen en funció de la millora obtinguda; d'altres, després de realitzar diferents proves físiques, qualifiquen segons uns barems relacionats amb un grup normatiu; uns s'atenen a criteris exclusivament motrius, mentre que altres utilitzen a més altres criteris de coneixement i/o actitudinals.

La nova ordenació del sistema educatiu no universitari aporta una nova perspectiva sobre l'avaluació que nosaltres intentarem concretar dintre de l'àrea d'Educació Física, en un intent de clarificar la temàtica i obrir noves perspectives.

Definició i tipus d'avaluació

Avui dia encara trobem molta gent que identifica avaluació amb examen o prova. Per sort, cada vegada són més les persones, i en especial els professionals de l'ensenyament, que assumeixen les tres fases que comporta una avaluació, és a dir, recollida d'infor-

mació, anàlisi de la informació amb el corresponent judici i decisió en funció de l'anàlisi. També s'està passant d'una visió tradicional, que donava a l'avaluació una funció social de classificació i selecció, a una nova visió que posa èmfasi en la funció pedagògica de l'avaluació, en el sentit de ser reguladora del procés d'ensenyament-aprenentatge.

Dintre d'aquesta nova visió, podem definir l'avaluació com el conjunt d'actuacions mitjançant les quals és possible d'ajustar progressivament l'ajut pedagògic a les característiques i necessitats dels alumnes, o determinar si s'han complert, i en quina mesura, les intencions educatives. L'avaluació té, doncs, dues finalitats (Girbau i Rodríguez, 1990):

- Permetre l'adequació pedagògica a les característiques individuals dels alumnes mitjançant intervencions successives. Això implica partir del coneixement de la situació inicial de l'alumne (avaluació inicial) i determinar els progressos i les dificultats que té dintre del seu procés d'aprenentatge per establir l'ajut pedagògic que necessita (avaluació formativa).
- Determinar fins a quin grau s'han assolit les intencions educatives (avaluació sumativa). Atès que aquestes intencions concerneixen a l'aprenentatge dels alumnes, l'avaluació sumativa consisteix a mesurar els re-

sultats d'aquest aprenentatge per comprovar que s'assoleixen els objectius proposats.

L'avaluació inicial no necessàriament implica passar una sèrie de proves. Per conèixer l'estat inicial dels alumnes abans de començar el procés d'ensenyament-aprenentatge, es poden fer una sèrie d'observacions durant els primers dies de classe que permetin establir quin serà la intervenció pedagògica més adient. Imaginem-nos l'estat d'angoixa d'un alumne que és sotmès a l'inici de curs a una multitud de proves corresponents a cadascuna de les àrees del seu currículum.

La importància d'ajustar progressivament l'ajut pedagògic al procés d'aprenentatge de cada alumne determina la necessitat que aquest procés sigui observat d'una manera sistemàtica. Per tant, aquesta observació no es pot basar en proves realitzades a la fi d'un trimestre. *L'avaluació formativa* implica l'establiment de registres que permetin de determinar el moment en què sorgeix un obstacle, la causa que el produeix i els mecanismes correctors necessaris per superar-lo.

L'avaluació sumativa implica necessàriament l'establiment previ d'una sèrie d'objectius didàctics. No sempre és fàcil fixar amb precisió aquests objectius; no obstant això, el fet d'establir-los i d'informar-ne els alumnes en iniciar cada nova fase d'aprenentatge és de gran utilitat. D'una banda, ens permet de saber què és exactament el que pretenem amb les activitats que dissenyem, i de l'altra, permet que els alumnes sàpiguen exactament què és el que s'espera d'ells.

L'avaluació en Educació Física

Els objectius i continguts de l'Educació Física en l'ensenyament secundari han evolucionat enormement en els darrers 20 anys. Del plantejament d'uns objectius motrius purament mecanicistes s'ha anat passant al plantejament

d'altres objectius cognoscitius i afectivo-socials, al mateix temps que els objectius motrius han evolucionat cap a l'experimentació de les possibilitats de moviment del cos. De proposar que tots els alumnes fessin uns mínims en algunes proves gimnàstiques i atlètiques, hem passat a valorar l'educació integral de la persona per damunt del seu rendiment. D'uns continguts de preparació física i d'entrenament esportiu s'ha passat a una visió menys imitativa de l'esport de competició, i al mateix temps bastants professors han anat complementant aquells continguts amb habilitats motrius, expressió corporal i activitats físico-esportives alternatives.

Tots aquests canvis han col·locat l'àrea d'Educació Física en una situació avantatjosa respecte de les altres àrees de cara a la implantació de la Reforma. No obstant això, encara es detecta en molts professors d'Educació Física una incoherència entre els objectius i els continguts que plantegen i la seva avaluació. Són molts els professors que es proposen com un objectiu primordial que l'alumne practiqui i gaudeixi de l'activitat física, i per aconseguir-ho es basen en continguts variats i amens. Ara bé, a l'hora de l'avaluació, molts d'aquests professors es limiten a realitzar uns tests, primordialment de condició física, per qualificar els alumnes.

De la mateixa manera que s'ha evolucionat en relació amb els objectius i els continguts d'Educació Física, cal una evolució en el procés d'avaluació per ajustar-la a la filosofia que hi ha darrere de molts professors i als objectius que plantegen. Pensem que la Reforma pot ser el catalitzador d'aquest canvi si tenim en compte que per començar fixa la necessitat d'avaluar tot tipus de contingut. Això és un gran canvi que incidirà en totes les àrees: si fins ara la majoria de les àrees es dedicaven a valorar exclusivament els coneixements, hauran de passar a avaluar també els procediments i les actituds, valors i normes; i en Educació Física ens veurem

obligats a avaluar, a més dels procediments, els fets, conceptes i sistemes conceptuals i les actituds, valors i normes.

Mitjans avaluatius en Educació Física

Són nombrosos els mitjans de què disposem per avaluar els diferents objectius que es poden proposar en l'àrea d'Educació Física.

Per valorar els fets, conceptes i sistemes conceptuals tenim moltes possibilitats i no és la nostra intenció fer-ne una enumeració exhaustiva. Com a exemples de la valoració dels coneixements podem esmentar: treball monogràfic (sobre el condicionament físic general, per exemple), dossier (sobre diferents possibilitats de pràctica esportiva, per exemple), qüestionari amb preguntes extenses (la força, per exemple), qüestionari amb preguntes curtes (què és un *farfleck*?, per exemple), qüestionari de resposta múltiple.

És molt difícil fer una valoració quantitativa de les actituds, valors i normes, no solament a la nostra àrea sinó a qualsevol matèria. A tall d'exemple, un alumne pot recollir un paper del terra quan passi el professor per davant i després pot tornar-lo a llançar al terra burlant-se de la norma i del professor. El mitjà més utilitzat per avaluar les actituds, els valors i les normes és l'observació sistematitzada dels punts concrets proposats en el pla d'activitats de la sessió. Altres formes d'avaluar les actituds, valors i normes, a més de l'observació de l'alumne per part del professor, són la coavaluació, l'autoavaluació, l'entrevista, el debat dintre del grup classe, etc.

Hi ha molts tests per valorar la condició física i les habilitats motrius; en canvi, són escasses les proves existents per valorar l'eficàcia sobre temes com l'expressió corporal. Les proves per a la valoració dels procediments poden ser realitzades en un dia concret o en

diversos dies. No obstant això, des del nostre punt de vista és més idoni valorar l'eficàcia de les pràctiques corporals a partir de la mateixa classe sense haver de dedicar un o més dies a fer tests. Per exemple, el dia que es treballa l'habilitat motriu en cordes es valora el grau de coordinació saltant la corda; el dia que es fa un treball pràctic de resistència es valora el nombre de metres recorreguts en un temps donat, el dia que es treballa l'expressió corporal es valora alguna capacitat expressiva, etc.

A més de valorar els procediments per mitjà de l'eficàcia motriu, és oportú valorar la quantitat de pràctica realitzada per cada alumne a les sessions d'Educació Física. Si partim de la premissa que acceptem les capacitats de cadascun dels nostres alumnes i que per mitjà de la pràctica es milloren els diferents procediments, arribarem a la conclusió que és important valorar la pràctica física des del punt de vista de la quantitat. Independentment del nivell motriu de cada alumne i de la seva capacitat per millorar-lo, el que ens interessa més com a professors és que els nostres alumnes acceptin les seves possibilitats motrius i intentin millorar-les. No condemnarem un alumne al fracàs si practica procediments que se li indiquen i malgrat això no aconsegueix una millora acceptable segons uns barems elaborats seguint un grup de referència. En canvi, si li valorem la quantitat de pràctica realitzada estem valorant el seu treball i l'esforç per superar-se, i això el motivarà a continuar treballant encara que momentàniament no arribi a uns mínims.

Com valorar la quantitat de pràctica que un alumne fa en les sessions d'Educació Física? No és fàcil mesurar aquest punt, però podem arribar a una gran aproximació si observem cada classe i anotem al final el grau de treball i l'esforç que cada alumne ha desenvolupat. Sembla difícil, però tots tenim l'experiència de, després de cada classe, poder identificar una gran majoria d'alumnes que han treballat

normalment, altres que s'han esforçat molt i uns pocs que no han arribat a participar i treballar correctament en la sessió. Resulta fàcil, doncs, anotar aquests pocs que es desvien de la normalitat, ja sigui per bé o per malament. Fent això després de cada sessió, podrem tenir al final de cada crèdit una nota bastant fidedigna del grau de treball i esforç de cada alumne a les classes d'Educació Física.

La qualificació

Una de les finalitats de l'avaluació és constatar si un alumne ha superat o no una sèrie d'objectius. Segons el grau d'assoliment d'aquests objectius el professor dóna una qualificació.

Les directrius de l'Administració educativa ens marquen la necessitat d'avaluar tot tipus de contingut, i fins aquí hem vist diferents mitjans per avaluar els fets, conceptes i sistemes conceptuals, les actituds, els valors i les normes, i els procediments tant des del punt de vista qualitatiu (eficàcia motriu) com des del punt de vista quantitatiu (esforç i treball).

Tots els continguts s'han de valorar, però no tots els objectius que ens hem proposat tenen la mateixa importància. És clar que en la nostra àrea tenen més importància els objectius relacionats amb els procediments que no pas els objectius relacionats amb els altres dos tipus de continguts.

Quan hem de qualificar els nostres alumnes hem de fer, conscientment o inconscientment, una ponderació del valor assignat a cada tipus d'objectiu. Podem establir, per exemple, que per superar el crèdit corresponent els alumnes han de superar per separat els objectius relacionats amb els fets, amb els procediments i amb les actituds. Potser és més raonable que fixem un valor a cada apartat i fem la mitjana per obtenir la qualificació de l'assignatura. De qualsevol manera, hem de tenir en compte que molts de nosaltres ens fem com a objectiu que els alumnes

practiquin a classe les activitats proposades segons el seu nivell de capacitat, i això, doncs, també hauria de formar part en la ponderació de la qualificació.

Si dintre dels objectius procedimentals donem un cert valor al treball i l'esforç realitzat a les classes, ens trobarem resolt el problema tan característic de la nostra àrea d'haver de suspendre un alumne en relació amb una norma i d'aprovar-lo per un criteri subjectiu no fixat prèviament. Proposem, doncs, que en l'apartat de procediments no es doni exclusivament el valor de la qualificació a l'eficàcia motriu sinó que es reparteixi entre aquella i el treball i l'esforç a cada classe. Si fixem prèviament el valor assignat als continguts procedimentals en relació amb l'eficàcia motriu i el valor assignat a la pràctica quantitativa no entrarem en contradicció amb els objectius proposats, i al mateix temps resoldrem la incoherència d'aprovar alumnes amb poques capacitats motrius que treballen força a classe però que no arriben a superar unes proves en què es busca el rendiment motor.

De la manera que proposem, un alumne no podrà superar els procediments des d'un punt de vista qualitatiu (eficàcia motriu) però sí que superarà, si vol, els procediments des d'un punt de vista quantitatiu (treball i esforç a les classes). Per tant, segons la ponderació que atorguem a cadascun dels dos apartats anteriors, més el valor assignat als fets i a les actituds, li serà fàcil superar la matèria sense que el professor li pugui la nota perquè consideri que ha estat un bon alumne.

Un altre punt important en la qualificació, i que no sempre es té en compte, és fixar prèviament la forma d'avaluar i donar-la a conèixer als alumnes. Si a l'inici del curs o del crèdit corresponent informem els alumnes dels objectius a aconseguir i la forma d'avaluar-los, facilitarem el procés d'aprenentatge i evitarem tenir problemes amb els suspesos.

En definitiva, proposem que cada tipus

d'aprenentatge tingui un valor pre-definit i conegut per l'alumne en la nota final, i que el valor dels procediments es reparteixi (no necessàriament a parts iguals) entre l'eficàcia motriu i el treball realitzat a cada classe, cosa que el professor ha observat i anotat al llarg del procés educatiu.

Bibliografia

ALBADALEJO, J. "Evaluaciones", *Revista Española de Educación Física y Deportes*, 15, 35-36, 1987.

BLAZQUEZ, D. *Evaluar en Educación Física*. Barcelona: INDE Publicaciones, 1990.

CLARKE, H. *Application of Measurement to Health and Physical Education*. London: Prentice Hall, 1967.

GIRBAU, R.M.; RODRIGUEZ, A. "Avaluació, tutoria i orientació", *Cuadernos de Pedagogía*, monogràfic sobre la Reforma Educativa, 57-58, 1990.

LITWIN-FERNANDEZ *Medidas, Evaluación y Estadísticas aplicadas a la Educación Física*. Buenos Aires: Editorial Stadium, 1974.

MARTINEZ, M. "La Evaluación en la asignatura de Educación Física. *Notas Técnicas*, 14, 13-14, 1982.